

17.maitale Borgertoget Verdal 2006.

Kjære alle sammen!

Gratulerer med dagen!

Igjen er det 17.mai!

Igjen tar vi på oss finklærne, vi trekker ut i gatene, mange av oss går i tog.

Vi feirer denne dagen som nok er den fremste kollektive festdagen vi har her i landet.

Vi feirer på tradisjonelt vis også her i Verdal, med tog og janitsjar, med is og brus til ungene, med taler og høytid til de voksne, med bjørkeløv og flaggheising.

Det er fest og høytid på samme tid, slik det skal vi være når vi feirer Norges nasjonaldag!

Det bildet vi her har tegnet er imidlertid ikke det alminnelige bildet ute i den store verden.

Som vi vet er det få land –om noen – som feirer nasjonaldagen sin på tilsvarende måte.

Ingen av våre naboland markerer noen slik dag på en slik måte. Faktisk er det jo slik at det er relativt få land som feirer en bestemt ”fødselsdag” for fedrelandet. Det er langt vanligere at man feirer eller markerer for eksempel store seire på slagmarken eller fredsslutninger etter kriger. Det er altså vanligere å feire med militærparader og styrkedemonstrasjoner enn med barne tog, for å spissformulere!

Alle har vi lært på skolen hvorfor vi feirer 17.mai: Da ble Grunnloven signert og dermed endelig vedtatt i 1814. La oss se litt nærmere på det som skjedde.

Den norske Grunnloven ble vedtatt mens Norge fremdeles i realiteten var underlagt Danmark, slik vi hadde vært i flere hundre år. Sterke politiske strømninger i Norge ønsket full frihet fra danskene, og ville ta i bruk Grunnloven som redskap i en slik kamp. Slik gikk det som kjent ikke. Norge ble ikke varig selvstendig etter 17.mai 1814, vi fortsatte under dansk kontroll. Det som var av norsk selvstendighet i 1814 ble som kjent en meget kortfattet affære.

Seinere ble vi overført til Sverige, som ledd i det store europeiske sluttoppgjøret etter Napoleonskrigene i Europa. Dette var helt i pakt med datidens statsrettslige oppfatninger: Danskene hadde alliert seg med den franske keiser Napoleon, som hadde tapt krigen og som derfor måtte straffes. Sverige derimot hadde kjempet mot Napoleon og dermed deltatt på ”vinnerlaget.” Slikt måtte belønnes. Den russiske tsaren hadde også deltatt i kampene mot Napoleon og måtte få betalt for dette, etter datidens tankegang. Enden på dette ble rimelig elegant: Russland får Finland fra Sverige mens Sverige får det antatt bedre byttet Norge fra Danmark, som samtidig på denne måten får sin straff for å ha valgt feil side.

Små land ble også den gang små brikker i det store spillet. Det var makta som rådde!

For Norge sin del blir det faktiske resultatet simpelthen at vi underlegges en ny nabo fra 1814. Som kjent varer denne nye unionen i nesten 100 år, til 1905.

Så kan man spørre: Hvorfor feirer vi da 1814 og ikke 1905? Fra 1905 er det i alle fall et ubestridelig faktum at vi ble fullt ut selvstendige.

Svaret ligger nok mer på det idehistoriske planet enn på det maktpolitiske.

Sett i ettertidens klare lys – alt blir som kjent lettere å se i ettertid – er det åpenbart at Grunnlovsarbeidet i 1814 hadde meget stor betydning for Norge, og det i all ettertid, må en kunne si.

Den norske Grunnloven var etter sin tid et meget radikalt politisk dokument, faktisk et av sin tids mest radikale. Forbildene var i særlig grad Den amerikanske Uanhengighetserklæringen av 1776 og Den amerikanske Grunnloven av 1787. Likeså var Den store franske revolusjonen i 1789 og dens idemessige innhold et markant forbilde.

Det er faktisk slik at det er disse politiske dokumenter sammen med Den norske Grunnloven som utgjør sin tids mest radikale politiske tenkning. Her utfordres datidens dominerende styreform Eneveldet på det sterkeste. Nå er det Maktens Tre-delning og Folkesuverenitetsprinsippet som slår gjennom, politisk tankegods i hovedsak utviklet av de store franske 1700-talls-filosofene. Det er dette som gjør Grunnloven så viktig, ikke minst fordi dette ble varige resultater trass i den nye unionen med Sverige.

Faktisk er det jo slik at det er prinsippene bak tredelingen av den politiske makten som fremdeles ligger som bunnplanken i demokratienes statsskikk, også hos oss: Altså det enkle grunnprinsipp at hvis makt ikke skal korrumpes må den deles på flere politiske organer som balanseres mot hverandre og derved holdes i sjakk. Likeså Folkesuverenitetstanken: Prinsippet om at hvert folk har en iboende rett til selv å bestemme hvordan og av hvem det skal styres. Den dag i dag er det jo dette vi oppfatter som selve demokratiet: Folkets rett til å styre seg selv gjennom det lederskap folket selv velger.

Den eneveldige makten fra danskekongens dager skulle altså nå deles i tre: Den utøvende makt som ligger hos Kongen og dem han den gangen utpekte som sine rådgivere, nemlig regjeringen. Den dømmende makt skulle ligge hos domstolene, og den lovgivende hos et helt nytt politisk organ, et parlament, Stortinget, som til alt overmål skulle velges av folket. Riktignok bare 7-8% av folket, de rikeste, selvfølgelig, men likevel! I alle fall en del av befolkningen skulle være med å bestemme! Dette er intet mindre enn en politisk revolusjon av kolossalt vidtrekkende dimensjoner og enorm varighet i tid. I vår del av verden er det disse prinsippene vi fremdeles bygger på. Fremdeles er det som kjent slik at en meget stor del av verdens land ikke har kommet hit ennå!

Det er altså dette vi feirer hver 17.mai: Vi feirer intet mindre enn Folkestyrets inntog – om enn i beskjeden grad i 1814 – i norsk virkelighet. Vi feirer slutten på despotiet, på eneveldet som prinsipp og som statsskikk. Vi feirer en grunnlov som ble det viktigste arbeidsredskapet for den politiske utviklingen i Norge utover 1800-tallet, ei utvikling som drev historiens store hjul i retning av stadig mer demokrati og folkestyre, og stadig mer selvstendighet og sjølråderett.

Det går altså ei klar historisk linje fra Grunnloven i 1814 til Unionsoppløsningen i 1905: Fra enevælde til demokrati, fra dansketid og svensketid til vi etter 600 år endelig gjenvant vår nasjonale selvstendighet.

Det er altså meget gode grunner til å feire Grunnlovsdagen! Fedrene på Eidsvoll – det var jo bare menn den gangen – fortjener all den respekt de måtte få, også i 2006. Det storverk som ble skapt står seg altså med beskjedne endringer fremdeles nesten 200 år etterpå.

Ikke minst er det meningsfylt å feire dagen på så skikkelig vis som vi gjør her i Verdal, vi som har Stiklestad, som er det nærmeste vi kommer et politisk og kulturelt fødested i Norge, i vår midte.

Det går noen lange linjer gjennom norsk historie: Linjen Hafrsfjord - Stiklestad – Eidsvoll er den virkelig sentrale i norsk nasjonsbygging.

Igjen, godtfolk: Vi markerer en stor politisk begivenhet hver 17.mai, slik vi har gjort siden den spede start på 1820 – tallet. Det er det all grunn til å gjøre, og all mulig grunn til å fortsette med. Vi skal markere norsk nasjonalisme og norsk nasjonsbygging på en positiv og inkluderende måte, slik det sømmer seg et moderne demokrati i en stadig mer internasjonalsert og flerkulturell verden!

Nok en gang: Gratulerer med dagen!

Takk for oppmerksomheten.